

SREČANJA

KDO JE SLAWOMIR MROŽEK?

Prvič: poljski državljan.

Drugič: simpatičen in duhovit pisatelj — satirik, kakršne bi bilo treba po mojem mnenju zaščititi s posebnimi uredbami, to pa iz enostavnega razloga, ker jih je tako malo in se je bati, da se bo njihov rod v tej vojaški resnobi stoletja popolnoma zatrl.

In tretjič: krakovski meščan srednjih let, o katerem mi je znano, da je dolgo reševal svoj stanovanjski problem, in mu zato od vsega srca privoščimo, da bi ga rešil čimprej.

No, in to bi bilo o Mrožku kot državljanu približno vse. Povedati moram, da njegovega imena še ni najti v literarnih zgodovinah, iz katerih se šolarji uče o pisateljih — to pa zato, ker po tistem času, kar je Mrožek postal slaven, še ni izšla nobena nova literarna zgodovina. Mrožek je namreč zablestel šele v zadnjih letih, po oktobru 1956, ko je skozi poljsko kulturo krepko zapihal sveži veter in napravil vzdušje, ki je bilo za Mrožka kakor nalašč. Razni birokrati, človeški avtomati, literarni generali, zaplankarji, policaji in podobni primeri iz stalinističnega obdobja (liki, ki so verjetno Mrožka tiščali že dolgo prej) so namreč prenehali biti nedotakljivi in so tako postali junaki njegovih satir in komedij, v katerih zdaj z velikim uspehom nastopajo že nekaj let. Prinesli so mu slavo in priljubljenost pri občinstvu, žejnem takšne literature kot suha zemlja dežja, pa tudi pri literarnih kolegih in žirijah, ki mu dajejo nagrade in priznavajo edinstveno mesto v sodobni poljski »neresni« književnosti.

Mrožkova komedija »Policaji«* — komedija, ki pripoveduje o agoniji in ponovnem dvigu policije v neki državi, kjer so že vsi ljudje tako zadovoljni in nad oblastjo navdušeni, da policija ni več potrebna — je dolgo časa privabljala gledalce v gledališča po vsej Poljski in tudi drugod, kamor je prišla, žela obilo ploskanja in smeha (pri nas je bila doslej na programu v ljubljanskem Radiu in celjskem gledališču, pa tudi v Zagrebu in Beogradu). Sam sem jo dvakrat gledal v enem izmed najboljših varšavskih gledališč in obakrat z ostalimi gledalci vred pokal od smeha. To je bilo zame doživetje kot Gogolj! Zanimivo je, da so v Varšavi zaigrali »Policaje« ne lahkotno kot komedijo ali burko, ampak z neko smrtno, naravnost policijsko resnobo — in ravno to je delovalo kot smodnik.

Še več občinstva kot »Policaji« pa so si pridobile Mrožkove kratke, ostro prišiljene satire v knjigah »Slon« in »Svatba v Atomicah« (iz teh dveh knjig sta vzeti tudi obe stvari, s katerimi ga predstavljamo). Opremljeni z modernimi,

* Tinetu Orlu, ki v zadnji številki »Naše sodobnosti« imenuje to delo »nedvomno mikavno delce«, ki je »težko uprizorljivo« in mu Mrožek ni dal »trdne lokacije«, bi rad povedal, da »Policaje« v celjski izvedbi bržkone ni prav dojel. To delo (ne delce!) je bilo še kako uprizorljivo in za široke množice gledalcev še kako razumljivo — seveda, kot že rečeno, v izvedbi enega najboljših gledališč v Varšavi! Krivdo za neuspelo uprizoritev v Celju je treba torej naprtiti komu drugemu, ne pisatelju.

nič manj kot Mrožkove satire posrečenimi ilustracijami, sta našli pot prav tako do izobraženca kot do kmeta iz province.

Vendar se zdi, da se Mrožek od teh kratkih stvari vse bolj obrača h gledališču, kar je neki kritik ob njegovi zadnji premieri (*Muke Petra Oheya*) povedal nekako takole: Mrožek, o katerem se mi zdi, da ga jezi vse, kar obsega več kakor pet strani rokopisa, je začel svoje pisanje s satirami na zaplankano provinco, na njeno cesarsko-kraljevo domoljubnost in bogaboječnost. Potem, ko so nenadoma počili okovi, s katerimi so zvezali pisateljem roke pred drugimi nezaželenimi temami, pa se je ost Mrožkovih satir obrnila še drugam: proti vsemu, kar je bilo v minulih letih na Poljskem zlaganega, morečega in neumnega. Vse to se mu je začelo zdeti smešno, ker je bilo prazno, in obenem tragično, ker je bilo vsemogočno. V ljudeh je začel vedno bolj gledati igralce, ki so jih prisilili igrati; njihova last so ostala samo še njihova telesa, vse drugo — kretnje, besede in misli — jim je naložil vsemogočni režiser. Režiser, ki so si ga postavili sami, je nad njimi zavladal... Ker pa je začel Mrožek gledati svet kot gledališče, ni bilo nič čudnega, če je tudi gledališče postalo njegov svet...

Toda vseeno je, v kakšni obiki Mrožek piše in kako bo pisal vnaprej; važno je, da piše. Na Poljskem je že postal pojem in mislim, da ne samo pri njih, ampak tudi pri nas podobnega pisatelja danes nimamo. Pisatelja, ki bi znal tudi v žgoči, odkriti in konstruktivni satiri reči bobu bob in stolu stol. Pisatelja, ki si ga želimo, saj smo včasih tudi mi v tem našem življenju in vsakodnevnem pehanju tako smrtno resni, da bi bili Mrožku smešni.

Lojze Krakar